

9. HERALDICKÝ DOPIS.

Ještě smečenská knihovna. V 7. Heraldickém dopisu byl uveřejněn článek o exlibris bývalé zámecké knihovny hrabat Clam-Martiničů ve Smečně. Článek nyní doplňuji ještě dalšími údaji. V díle *Provincial-Gesetzsammlung des Königreichs Böhmen*, Praha, Haase, v různých svazcích vydaných v letech asi 1830 až 1840, jsem našel další knižní značky. Je to okrouhlé razítko průměru 37 mm, v němž uprostřed je hraběcí koruna, značně nejasná, pod ní iniciály CM; nad korunou je další kresba, zcela nezřetelná. Na okraji je nápis: *Herrschaft Smečner Oberamt*.

V dalším svazku je razítková značka eliptického tvaru 40,35 mm. Na okraji je nápis: *Amts-Siegel der Herrschaft Smečna*. Uprostřed je znak Clam-Martiničů; je to štít s hraběcí korunou, s dvěma gryfy jako štítonoši, na dolním okraji štítu je zavěšen na stuze řádový kříž. Obě razítka jsou velmi nejasná, figury i celé části znaku málo zřetelné a také nápisy na okrajích jsou někde nlesnadno čitelné. Těmto razítky byly označeny knihy uložené ve vrchnostenské hraběcí kanceláři jako příručky. Mají jinou signaturu nežli knihy ze soukromé knihovny hraběcí a není v nich obvyklá clam-martiničská knižní značka. — J. Svátek.

Večer ku počtě 100. narozenin Krále z Dobré Vody.

Dne 8. května 1944 uspořádal Heraldický odbor Jednoty s. č. r. přednáškový večer ku počtě 100. narozenin významného heraldika Vojtěcha rytíře Krále z Dobré Vody (20. dubna 1844 — 6. července 1913). Před zcela naplněnou síní Lékárnického domu v Praze stručně promluvil o Králově významu J. Milde, načež následovaly dvě přednášky, obě provázené četnými světelnými obrazy. Nejprve přednášel J. Mašek o některých základních pojmech heraldických, jež vysvětloval na příkladech skutečných znaků starých českých rodů, opíraje se při tom o pasáže z české beletrie historické. Druhou část večera vyplnil Dipl. sc. pol. F. Vlčka, který přednášel o městské heraldice. Nejprve podal jasnou soustavu jednotlivých druhů městských znaků, rozdělených podle jejich motivů; v závěru své přednášky na vtipném příkladu ukázal, že s městskými znaky se setkáváme na každém kroku všedního života. — Zdařilému přednáškovému večeru byli přítomni přímo příbuzní Vojtěcha Krále z Dobré Vody; pozdravný projev zaslal náš vynikající heraldik Karel kníže ze Schwarzenbergu.

Heraldická slavnost v Jezbořicích. Dne 23. dubna 1944 byla uspořádána pěti pardubického odboru Jednoty starých českých rodů vzpomínková slavnost v Jezbořicích u Heřmanova Městce na památku šlechtických rodů, jejichž příslušníci jsou pohřbeni na jezbořickém hřbitově. Slavností se zúčastnili členové Jednoty z Pardubic a z Heřmanova Městce, z Prahy pak za Památkový úřad Dr. V. Wagner, za ústředí Jednoty V. Přeche a E. Šlechta ze Všehrd, za Heraldický odbor při Jednotě s. č. r. jeho jednatel J. Svátek z Prahy, místní i okolní školní mládež, i lid z Jezbořic a okolí; slavnost byla zahájena v 9 hodin zpěvem chrámového sboru na hřbitově, v místě, kde ve vnější straně kostelní zdi jsou zasazeny starobylé náhrobní desky. Po uvítání přítomných starostou obce Kaplickým a po přednesení několika básní školní mládeží promluvil v chrámu jezbořický děkan Vdp. P. Jan Šimberský; objasnil význam slavnosti i význam rodů, jichž bylo vzpomínáno. Ukázal, jak někteří z příslušníků těchto rodů zaujímali důležité místa ve vedení kraje i země. Promluvil o minulosti Jezbořic, zmínil se o založení chrámu Sv. Václava, o klášterní škole při něm, o řádu templářů nebo cyriaků, kteří ji vedli, a o držitelích obce. Potom Vdp. děkan ze Dvora Králové n. L. sloužil zpívanou mši sv. Závěr slavnosti, jež se skončila v poledne, tvořil proslov V. Přeche o významu slavnosti a o významu heraldiky. Na konec se přítomní zapsali v pamětní knize děkanské, ve-

dené již od r. 1836. Vlastním podnětem k této slavnosti bylo osazení několika nových oken z barevného skla v jezbořickém kostele; jedno z těchto oken je heraldické. Jeho střed tvoří obraz sv. Cecilie; nad ním je znak kapitoly olomoucké, v jejímž majetku byly Jezbořice od r. 1110 do r. 1550. V dolní části okna je znak Sudů z Řenec, vlevo Něnkovských z Medonos, vpravo Lipanských z Lipan. Jsou to rody, jejichž památky bylo vzpomínáno. Okno zhotovila podle návrhu arch. B. Dvořáka z Pardubic firma F. Walter v Pardubicích.

O slavnosti byly zmínky v těchto listech: Polední list č. 108 z 19. dubna 1944, Východočeský kraj z 14. a 28. dubna 1944, Nár. Politika (příloha pro vých. Čechy) č. 115 z 26. dubna 1944.

V chrámu jezbořickém je znak ještě na křtitelnici z r. 1600, a to znak Lipanských z Lipan (mnich na loďce veslující, klenot tři pštrosí pera rozličných barev); týž znak je na starém dřevěném obraze Ozany Lipanské, jehož autorem je snad Matouš Radaus Bohemus, malíř, který zemřel v r. 1631 a jenž pocházel z Chrudimě. Od Lipanských je též kostelní zvon z r. 1601.

O znaku Něnkovských z Medonos se zmiňuje Sedláček v díle *Českomoravská heraldika II*, 171; o Jezbořicích pojednává: Rosůlek-Chmelík, *Pardubicko, Holicko, Přeloučsko*, II: a III. díl, 1909; Sedláček, *Hrady, I, 39*; Ant. Tomíček, *Litomyšlsko*, I, 109, 1903. — J. Svátek.

Význam jezbořické slavnosti není jen místní; stala se největším projevem stále se prohlubujícího a vyhraňujícího vědomí i širších vrstev o tom, že znaky jsou více nežli pouhé nesnadno srozumitelné obrazy, že jsou to symboly, jež nám znamenají osoby a rody, hodnoty a korporace, města a země, vyznamenávají se v historii. Jestliže tedy slavnost v Jezbořicích poskytla příležitost k tomu, aby se tato pozvolná změna projevila i navenek, pak za to patří dík veškeré heraldické veřejnosti všem, kdož se o slavnost zasloužili; nejprve úspěšným dárcům barevných oken, dále pak všem místním činitelům v obci za jejich horlivou součinnost, pořádatelům pardubickému odboru Jednoty s. č. rodů za jeho iniciativu a zejména Vdp. děkanovi P. J. Šimberskému za jeho krásnou a svým obsahem závažnou řeč.
J. M.

V 8. Heraldickém dopise, v odstavci „Je jisté velkou vzácností“, zmíněný znak stavitele vysokého kůru u sv. Víta, není znak, nýbrž mistrovská značka, která má výjimkou štít, která však nikdy nemůže mít přílbu nebo klenot. Je to značka vzniknuvší a vyvinuvší se v kamenické huti v průběhu XIII. a XIV. stol., jež charakter znaku nikdy neměla. Kameníci byli ovšem povyšováni do šlechtického stavu (u nás za Vladislava Jagelonského Beneš Rejt, pošlechtěný z Pístova), ale pak dostali šlechtický znak, kterého užívali vedle mistrovské značky. — Dr. Zd. Wirth.

Dr. Miloslav Novotný 50 let. Dne 17. června 1944 se dožívá padesátí let významný kulturní pracovník Dr. Miloslav Novotný, jenž hluboce zasáhl do několika oborů naší osvěty. Hlasy volanéjší s tribun vyšších, nežli je naše, ocení práci Dr. M. Novotného; my jen s hlubokým povděkem poznamenáváme, že jubilat se věnuje i heraldice se stejnou vědeckou exaktností jako oborům jiným, zachovává si při tom pro něho tak charakteristický distingovaný odstup, projevující se těžko postižitelnou, neobyčejně subtilní ironií a elegantní skepsí. Svůj zájem o heraldiku projevil v poslední době zejména také tím, že se účastní na vedení Heraldického odboru J. s. č. r. Přejeme Dr. Miloslavu Novotnému do dalších decenií všechno to, co by mu umožnilo, aby strom jeho životního díla, již nyní mohutný, se rozrostl novými větvemi, haluzemi a květy. — J. M.

Red. Karel J. Obrátil dokončil dne 17. května 1944 svou přednášku o historickém vývoji exlibris, pořádanou Spolkem sběratelů a přátel exlibris. Tento druhý díl přednášky byl opětně provázen četnými ukázkami z vlastní sbírky, mezi nimiž byla hojnost exlibris heraldických, a to nejen starších, nýbrž i současných. Bohatý materiál, který řed. K. J. Obrátil v přednášce zpracoval, by si zasloužil vydání tiskem, aby tak byl přístupný okruhu širšímu, nežli je posluchačstvo přednášky, třeba hojně.

Náměty městských znaků. Městské znaky, nyní nejrozšířenější a nejužívanější, jsou svědky historie, symboly zásluh, doklady vývoje, často pestrého, městských obcí, a nezaslouží si tedy, aby byly pomíjeny jako přežitky a znamení nic nevyjadřující. Podle námětů, které jsou velmi rozličné, můžeme městské znaky rozdělit do několika skupin.

1) První skupinou jsou znaky, v nichž jest užito **erbu pána**, tedy panovníka nebo vrchnosti. Tento erb je používán buď beze změny nebo s odchylkami. — Do této skupiny patří znaky s obrazem českého lva královského, který byl zároveň znamením svobody města. Lev bývá s korunou (Brandýs n. L., Jilové, Turnov, atd.) nebo bez koruny (Chotěboř, Mirovice, Veselí, atd.). V jaroměřském znaku je lev uprostřed trnové koruny, v znaku Slaného a Nového Knína je dokonce úplný znak s přilbou a klenotem, v znacích Bělé, Čáslavi a mnohých jiných měst českých i moravských na štíticích, ve velvarském znaku pak samostatně mezi věžemi. Ponejvíce hledí vpravo, ojediněle (Dašice) vlevo. Většinou je stříbrný v červeném poli, někdy i do půli zlatý (Žebrák), jindy celý červený (Terezín) nebo dokonce zpola červený a zpola modrý, jako tomu je v znaku Ďacova. Někdy je lev volný, jindy něco třímá v tlapách. Tak v znaku Úhelné Příbramě nese řeznickou sekyru, v znaku Strážnice na

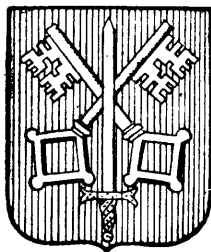
Pardubice. Archiv F. Vlčka

Moravě kosíř a hrozen vína, ve znaku Kutné Hory královskou korunu. — Znak vrchnosti je na př. v podobě orlice pánů z Kolovrat v znaku měst Milín, Mirovice, Mšeno; u města Dobrušky je vhodné spojen štít dřívějších držitelů města pánů z Dobrušky s klenotem pozdějších držitelů Trčků z Lípy. — Podobně jako lva můžeme vidět v městských znacích orla buď habsburského nebo sv. říše římské.

2) Do druhé skupiny městských znaků zahrnujeme ty, v nichž je do znaku pojat **obraz panovníka na způsob portrétu**, což ovšem je dosti vzácné. Milevsko má na př. v znaku poprsí císaře Maxmiliána, na krku se zlatým řetězem a s medailonem nesoucím erb pánů Hodějovských z Hodějova; Nové Strašecí má v znaku podobiznu krále Vladislava II.

3) V třetí skupině jsou znaky s **obrazem panovníka, avšak vyjádřený typisací**. Tak v znaku města Plzně postava ozbrojence s štítem s českým lvem představuje krále Přemysla II., podobně jako je tomu i u znaku města Berouna.

4) Na znacích, které zahrnujeme do čtvrté skupiny, jest obraz **světce jako patrona** místního chrámu. Tak na př. sv. Martina má v znaku Hrochův Týnec a Frenštát p. Radhoštěm, sv. Václava: St. Boleslav, Cistá, Chocen, Štěpánov, Volyně, Vočice; sv. Jiří: Vysoké Mýto, Miletín, Třebenice, Napajedla; Pannu Marii: Netolice, Nepomuk, Nový Ětynek; sv. Vavřince: Přelouč, sv. Mikuláše: Husinec; atd.

Bělčice. Archiv F. Vlčka

5) Další skupina měst má v znaku **znamení některého světce**, často patrona kostela, t. j. atribut. Tak na př. Bělčice užívají v znaku skřížených stříbrných klíčů svatopetrských, přes něž je položen stříbrný meč se zlatým jilcem, odznak to sv. Pavla, který byl sťat. Přelouč v svém „menším“ znaku užívá roštu sv. Vavřince.

6) Znaky pojaté do skupiny šesté vzaly si za námět **stavbu, často významnou stavbu v městě**. Tak na př. Sadská a Příbram užívají obrazu svého starobylého kostela, Buštěhrad, Rychmburk, Potštýn, Velhartice svého hradu; jiná města pak hradebních zdí, často s věžemi nebo branami, mostu nebo lávky (Týnec n. L., Smiřice), městského opevnění (Terezín) a pod.

7) Také **zaměstnání obyvatelstva** možno vyčíst z některých městských znaků podle znamení vyjadřujícího určité zaměstnání. Je to většinou znamení hornické, mlátek a želízko (Kaňk, Budějovice, atd.); hrozen vína má v znaku mnoho měst moravských (Dolešovice a j.); homoli cukru a továrnu (Pečky).

Jilemnice. Archiv F. Vlčka

8) Velmi zajímavou skupinou je ta, do níž zahrnujeme města se **znaky mluvícími**; jejich erbovní znamení hlásá název města (Jilemnice, Horní Jelení, Jiřetín, Březové Hory, Sovinky, Košíře, Žižkov, Kožlany, Ondřejov, Senomaty, Rakovník, Kyjov, Koloveč, Strážnice, Vršovice, Jihlava, Beroun, Šternberk, Mšec, Vlastějovice, Delhřimov, Lipňany atd.).

9) Do předposlední skupiny zahrnujeme znaky s různými znameními, jichž původ by mohla snad osvětlit **erbovní pověst** dosud neznámá, na př. postava oděnce na pštrosích hlavách, svírající v zobáček drátěnou košili, v znaku Mnichovic; Kostelec n. Cernými Lesy divý muž; atd.

10) Do poslední skupiny pojímáme všechny znaky, které vznikly jako **kombinace** dvou nebo více skupin dříve popsanych, na př.: Beroun — pánův obraz, jeho znak, stavba a mluvící znamení; Březové Hory — stavba, mluvící znamení a znamení vyjadřující zaměstnání obyvatelstva; Rakovník — stavba a mluvící znamení; Velešín, Mor. Budějovice, Třeboň, Nové Město n. M. — stavba a rodový erb; atd.

Tento přehled námětů městských znaků ukazuje, jako konečně každá heraldická studie, že v heraldice není nic zbytečného, nic nahodilého, že každá podrobnost znaku má svůj význam. — Dipl. sc. pol. F. Vlčka.

Heraldika v tisku. Moravské noviny z 14. března 1944 uveřejnily zmínku M. M. Novotného o znaku hrabat Chorynských (černý roh s třemi bílými klepety).

Týž autor v **Nár. práci** (mor. vydání) ze 17. dubna 1944 píše o znaku rodiny J. V. Figuluse, potomka J. A. Komenského: štít čtvercý, 1. a 4. čtvrt' modrá se třemi stříbrnými růžemi a úhelníkem, v 2. čtvrti stříbrné zlaté růže a holub, v 3. čtvrti stříbrné zlaté spár.

Venkov ze 4. května 1944 popisuje znak města Chlumce n. C.

Revue Řád z 28. dubna 1944 otiskla první část významného článku Dr. F. Beneše s názvem „Nauka o pečeti a úkoly historického bádání“; o tomto článku se podrobněji zmíníme, až bude uveřejněna jeho část závěrečná.

Nár. Politika (vydání pro venkov) z 20. dubna 1944 uveřejnila obsáhlý feuilleton V. J. Sedláka s názvem „Památky heraldiky rytíře Krále“; ze stati je zřejmo, jak mnoho ještě zůstává nevyvětleno ze života a činnosti Krále z Dobré Vody. — Týž deník z 24. dubna 1944 se zmínuje o instalaci zvláštního heraldického oddělení v Slováckém museu v Uherském Hradišti. K této věci se ještě vrátíme zvláštním článkem; zatím poznamenáváme, že k součinnosti na instalaci heraldického oddělení byl přizván p. M. M. Novotný ze Strážnice. — Rovněž **Nár. Politika** z 16. května 1944 otiskla feuilleton C. Merhouta „Před malostránským soudem“, v němž jsou zmínky o znacích v budově malostránské radnice.